

ORGANUL

LUMINAREI.

Gazeta Beserecésca, Politica, e literaria.

Cu prè Gratiosa inoientia.

Sambata

Nr. XLIV.

I Noemvre. 1847

VIENA, 5: 17 oct. Adi se tienù in Capel'a Joanitoru o liturgia solene de inmormentare pentru repausatulu Archiduce Fridericu, ca Cavaleriu profesu dein Ordulu supranu al St. Joan de Jerusalem. Dupa voi'a depre urma a Inaltu-repausatului, remasitiele pamentesci se voru immormentá in baserec'a San -Giovani e Paulo in Venetia.

Viena, 17: 29 oct. MM-LL. Imperatulu si Imperatés'a lasara eri locuenti'a de véra, si se intorsera dein Schönbrunn in Burgulu imperatescu. —Inalti'a sa Archiducele Albert, reinsanatosinduse de plenu, se aratá in publicu érasí in 10: 22 oct. in piati'a de exercitiuri militare spre bucuri'a toturoru. —Totu atunci sosi in Viena Inalti'a sa Archiducele Stefanu, carele va petrece aici pan' la deschiderea Dietei Unguresci, unde va comitá pre M. Sa, la Posonu.

Viena, 6: 18. Membrelle Academiei Scientieloru se aduna mai de multe ori pre septemana spre implenirea proiectului regulamentariu, dupa care voru trece la denumirea membrilor lipsitorie. Se speréza, cumca tote lucrurile preparatorie se voru incheiá in cursulu acestui anu, ca cu inceputulu noului anu se se pota apucá de anumitele ocupari scientiesci.

CLUSIU, 2 nov. st. n. In Siedenti'a dietale CVI, SS. si OO. pertractara proiectulu de lege a Deputatiunei sistematece sunatoriu despre nutrire soldatiloru. Desbateri prè scurte se facura asupra acestoru trei punturi preliminarie: 1) Ore se accepte seau ba principiulu rescumpararei? 2) Cata se fia sum'a rescumpararei? 3) Ore se pertracteze si specialetatile sumei rescumparatorie, ce este de ase oferí, seau acum de asta data enuncianduse numai principiulu conducatoriu, specialetatile se le elucre o comisiune dein partea militiei denuminda de Maiestate Sa? Spre intrebarea antaia cu o anima se enuncia principiulu rescumpararei. Catu e pentru a doua, maioritaea statorí, ca sum'a de rescumparare se fia 200 mii fl. m. c. A trei'a, macar'ca desceptá oresicare opunere, pentru cá tempulu e scurtu si cercustárilu nu se cunoscú precum se cade; maioritaea totusi si la intrebarea a trei'a se dechiará pro, si se pertractara cei siésa articli de lege despre nutrire soldatiloru. Deputatii dein opidele Osiorheiu, Odorheiu, Abrud si Vizocna protestara si insenuara contraparere, cá ci pre tramitatorii lorú s'a pusu parte dein 200 mii fl. m. c. si amesuratu se insarcinara fora proportiune. Dupa aceea cateva Representatiuni si proiecte de lege impartasite cu Guberniulu r. se indreptara, ér' purizarea si cetirea lorú impreuna cu tramitarea la Exc. Sa Comisariulu r. s'a propusu pre Siedenti'a urma-

toria. In urma se cetí operatulu Deputatiunei Sistematece despre cortelele dietali, enunciandu Exc. Sa Presidentele, cumcá suatuirea despre obiectulu acest'a se va incepe in Siedenti'a venitoria.

CLUSIU, 3 nov. st. n. In Siedenti'a dietale CVII dupa ce Representatiunile si proiectele de lege memorate dein Siedenti'a trecuta se cetira, se adeverira si prein o deputatiune solene setramisera la Exc. Sa Comisariulu r. SS. si OO. incepura apertractá operatulu Deputatiunei Sistematece despre regularea corteleloru dietali. Consuatuirea asupra cestui obiectu se invertí pre lenga aceste doue principia principali: ore se incete cortenirea fora plata, si déca va incetá, pentru unii si altii cine se platésca cortelele? In contra incetarei corteniroi fora plata se radica numai un cuventu. Ce se tiene de fuintile de unde se se platésca, la unii oratori se parú, ca pentru cortelele deputatiloru se platésca jurisdictiunile concernenti, ér' regalistii pentru ale sale ei insii. Altii catu pentru deputati invoiduse la parere acest'a, catu e pentru regalisti poftira, ca cortelele lorú se se platésca parte dein cass'a tierrei, parte subtu conditiune, ca sei comende pre ei jurisdictiunile, si manipularea casselorú dămeștece danduse inderetru la jurisdictiuni, aceste se platésca pentru cortelele regalistoru. O alta parere voeá, ca dein cass'a tierrei sese platésca preste totu pentru cortelele toturoru membriloru dietali. In urma se aflara unii, carii socotira, cá va fi destulu, déca acum se va enuciá numai incetarea corteleloru fora plata, incredentianduse desvoltarei cercustariloru se arete fuintile platitorie. Suatuirea neinchianduse a remasu pre Siedenti'a venitoria.

CLUSIU, 4 nov. st. n. In Sied. CVIII se inchiara desbaterile asup'r'a corteleloru, concludenduse: cum ca, plat'a pentru cortelulu fiacarui membru dietale ad interim, pana ce adeca de alta funte s'ar portá grige, o va anticipá cass'a provinciale,—dupa care asia dar' indetorirea de ada casa de locuentia gratis membriloru dietali preintr'un nou articlu dietale va incetá de aci nainte.

CLUSIU, 6 nov. st. n. In Sied. dietale CIX, dupa adeverirea protocolului si indreptarea unoru cuvente in textulu proiectului de lege pentru nutrementulu militarescu dupa unele obserbatiuni guberniali, venindu in la-intru si inaltulu r. Guberniu, Exc. sa Gubernatoriulu cetí un prè Inaltu r. Rescriptu dein 31 oct. st. n., prein care 29 articli de lege in limb'a ungurésca se intarescu, intru esclamari entusiastice neincecetate. Apoi se cetira si alte r. Rescripte la representa-

tiunile SS. și OO. lor pentru sare, juramentul Cancelariului de Curte, dare, peccatele alor trei națiuni, și academi'a reformatiloru dein Dobricinu, carele tote se strapusera la dictatura. In urma SS. și OO. asediara testulu a mai multoru (15) proiecturi delege in limb'a ungarésca.

UNGARIA. La Diet'a ungarésca dein partea Capituleloru gr. cath. se alesera: deintr'al Oradiei mari Rmulu D. Josefu Popu-Selegianu de Hlyésfalva Canonicu Cancelariu, — deintr'al Eperiesinului Rus. D. Alex. Duchnovics Canonicu Custode. (Rel. și Educ.)

A N G L I A.

LONDON, 7: 19 oct. Lord J. Russel, Cancellariulu Vistiariului și ministrulu comerçului acuprinsera o deputatiune dela negociatori dein Liverpool, care rogá pre guberniu, ca se ajute in ceva modru crisei de acum pecuniarie. Ci D. sa respunse, cumca guberniulu este asta cu totulu cu nepotentia. — Acéstu pasiu se facuse mai alesu in urm'a acei spaimentatorie cercustari, ca banculu regescu de acolosi suspendá platirile, fora de a voi banculu anglésca ai intende mana de ajutoriu.

Scirile mai noue dein 10: 22 oct. aducu, ca banculu anglésca s'ar fi determinatu a anticipá banculu dein Liverpool o suma de bani numerari, ci acésta suma (50,000 p. st.) nu multu va se ajute. De aci jurnalele anglésce sunt plene de vaiete și prognosticaza Angliei un anu cu multu mai infioratoriu de catu celu trecutu pentru tute-trele regatele. Deunde Times nu se indoieste a dice: „Ne pare reu, ca avemu de a spune, ci adevverulu trebuie a se spune: tier'a e seraca. Asia, Anglia acum e seraca intru intie'sulu celu mai grosu și mai pipaitu. Pan' intr'asta ora ea fu despoziata de midilocene vietiei. Ca se ne prevedem, cauta a ne desparti de aurulu nostru, si se facemu detorii cu tota lumea. Eta asta e ce se chiama, a fi seracu intru totu intie'sulu cuventulu. Omanetatea nationale inca mai immulti acésta lipse: noi nutriramu, in mai multe luni, mai multe milioane de omeni in Irlandia, care ne a custatu 10 milioane p. st. Deintr'asta suma, 8 milioane erau luate impromutu. Subtu influenti'a acestui impromutu, tote fundurile se despretinira, și speșele aceste straordinarie seracira natiunea anglésca.“

London, 11: 23 oct. Se graiesce, ca regi-n'a ar fi chiamatu pre Sir. R. Peel, sei increda crearea altui ministeriu, altii dicu, ca numai sei cera suatulu intre aceste critice cercustari, ci a nevoe se pote crede, ca Peel va fi asia de desinteresatu, catu se scrie un receptu numai gratis. Adevveru e atata, ca Sir R. Peel fu chiamatu in palatiulu de Windsor.

G R E C I A - T U R C I A.

CONSTANTINOPOLE, 1: 13 oct. Jurnalele dein locu asceureza, cumca depesiele dein S. Petruburgu aprobeza pasii Portei in diferenti'a turco-grecésca. Asemenea se dice, cum ca ar fi sositu in Atena o nota rusesca, prein care se indemnna cabinetulu grecescu a compune acea diferentia catu mai curundu.

Se scrie, ca si in Principatele rom. s'a transmisu demandarea, a pune in lucrare mesurile rigoroșe luate asupr'a Greciei, și ca consulele fran-

cescu dein Bucuresci ar fi luatú provisorie suptu a sa scutentia comerçulu și supusii grecesci.

I T A L I A.

ROMA. Diariulu de Roma nr. 83 (sidupa acésta W. Zeit. etc. pre scurtu) publica un Motu-propriu a S. S. dein 14 oct. a. c., prein care se organizéza o Consulta a Statulu, forma de Dieta permanente, in Roma și statatori dein Deputatii reprezentatori ai provincioloru și cetatiloru Statulu pontificiu. Acéstu regulamentu stá dein IX titli, impartiti in 76 §§i. Dupa tit. I. Consulta Statulu va sta deintru un Presidente Cardinale, și un V. Presidente prelátu, dupa acea dein XXIV Consultori, deintre carii: 4 voru representá Roma și Comarc'a, 2 provinci'a Bononia, ér' ceilalti pre celelalte 18 provincie ale Statulu. Lenga care se va adange un Corpu de Auditori de antai'a și a doua clase, un Secretariu generariu și un Capo-Contabile. — Dupa titl. II. ambi presidentii se voru alege de Papa nemidi-locitu, ér' Consultorii totu de acelasi inse dein trei candidati, ce fia-care provincia-i va presentá prein Secretariulu Statulu. Acésti candidati se voru poté alege: dein Consiliarii provinciali și gubernativi, dein Gonfalonierii și betranii comunitatiloru ce au de capu pre un Gonfalonieru, dein posesorii ce au posesiune estimata celu pucinu de 10 mii scudi, au venitu de un'a mie, dein Advocatii de lenga tribunalele de apelatiune, dein Invetiatii ce se tienu de primariele institute scientifice ale statulu, și dein primarii negociatori au proprietari de mari asediamente industriali. Afora de care, aleguendulu trebuie se fia supusu pontificiu, de 30 de ani, avendu tote drepturile cetatiene și o portare nemustrata. Consultorii se alegu pre 5 ani, asia catu in totu anulu a cincia parte ése dupa ordulu intrarei, potenduse si adou'or'a alege, ci intre a 2 și a 3 alegere trebuindu a trece celu pucinu 5 ani. Consultorii nu potu se porte vre o deregateria, ce ar postí absentia dein capitale. Ei au de a sierbí gratis, ci au de a luá intru respalirea șpeșelor de la respectivele tienuturi cate 6—pan' la 300 scudi. — Dupa titl. III, Consulta se imparte in IV sectiuni cu cate 6 Consultori, in legislativa, financiaria, militaria și de administratiunea dein la-intru. Acésta impartire o face Cardinalele-presidente cu inceputulu fiasce-cariu anu, ér' sectiunile-si alegu pentru sidentiele lor fiasce care un presidente; in sesiunile mestécate presiediendu V. presidente, ér' in cele generarie Cardinalele-presidente. — Dupa titl. IV, Consulta Statulu e instituta spre ajutorire in administratiunea publica, danduisse dreptu de a face cuvenentiose representatiuni atatu asupr'a abuseriloru in administratiune catu și pentru imbunetatarile trebuentiose. — Dupa titl. V. deliberrile Consultei Statulu sunt numai consultive; spre validitatea vre unei deliberrari sunt de lipse a fi de facie afora de presidenti celu pucinu doue tertie, conclusele se facu dupa maioritata voturiloru, la voturi parecii celu al presidentelu preponderandu, Secretariulu-generariu duce protocolulu, și conclusele Consultei mai-ante de ase substerne Supranulu se impartiescu Consiliulu ministeriale. — Dupa titl. VI, numerulu Auditoriloru se determina catu si al Consultoriloru, se impartu in 2 clase asemene, trebuie se fia celu pucinu de 21 ani și licentiatii au dein jura au dein filosofia. Fiasce carele incepe dein clasca a 2, și

dupa 2 ani de servitiu trece intru cea de antaiu, ér' dupa 4 ani are preferentia la castigarea altui postu de servitiu mai inaltu.—Titl. VII tracta de Oficiale si Dicasteriale subalterne ale Consultei, pre cum sunt Secretari'a si Contabilitate.—Dupa titl. VIII, se astepta un regulamentu speciale, ce va coprinde regulele, dupa carele se va urmá in tractarea, deliberarea si judecarea trebiloru in Consult'a Statului. Sesiunile sectionarie ale Consultei se voru tiené de doue ori in septemana, ér' plenarie odata intru o luna. Vacantele ei se voru incepe dela 1 aug. pan' 15 nov. in totu anulu, intru care tempu, pentru negotiale mai stringatorie, se va aflá o Comisiune dein patru persone.—Titl. IX, cuprinde despusetiuni numai trecatorie, precum: cum ca antaiele lucrari ale Consultei se voru incepe 15 nov. a. c.; Consultorii alesi voru remané pentru doi ani, dupa carii se va incepe esirea si implinirea, inse acestoru de acum prein sorte; antai'a alegere se va face asia: in aug. 1849 Consiliale provinciali pre ai sei trei Candidati, in sept. voru tramite asemenea pre ai sei Consiliale prov. la Secretariatulu Statului, si in dilele antá e ale lui octovre se voru publicá numele alese definitive; in anulu de antaiu toti Auditorii se voru socoti de clasa 2, " etc.

Se intielege, cum ca Romanii neci pentru asta dare, n'au remasu nemultiamitori.

PENINSULA PIRENEA.

JURNALELE nu incetéza, si dupa inscientiarile mai noue dein Madrid, a descrie cu trasuri triste impromutat'a relatiune a personeloru regali, cu toté ca dupa aceleasi inscientiari s'ar paré impacarea lor a fi de plenu incheiata. J. des D. scrie dein 2: 14 oct., Intorcerea Regelui in Madrid avu locu cu orecare ceremonia... Candu caruti'a stéte deinaintea Scarei principali a palatiului, ducele de Valencia si D. Brunelli descensera mai antaiu. Subtu peristilu regele aflá ministrii si oficiarii palatiului, celu asteptau in tota convenenti'a, asia ajunse pan' la sala darabantiloru. La porta apartamenteloru, Regin'a - lu astepta cungiurata de Camerari'a mare si de domnele casei. Ministrii si tote personele suitei se retrasera, lasandu pre Rege cu august'a sa sponsa. —Acel'asi impartasiesce, dupa Faro, aceste: „Regin'a asteptá pre augustulu seu sponsu pre balconulu palatiului ce stá facie cu calca *) Bailen pre unde trebuea se se arate escort'a Regelui. Lenga M. S. Regin'a se vedea ducés'a de Sessa ce venise in palatiu cu barbatulu seu, spre acuprinde pre frate-seu (regele). In ferestrele apartamenteloru oficiariloru dein Cas'a regale se vedea un mare numeru de persone, ce, de cum aprecepura caruti'a Regelui, incepura asi scuturá batistele. Candu regele ajunse la piati'a arsenalului, si puse petiorulu pre pamentu de inaintea portei principale ai palatiului, presidentele consiliului si legatulu S. Sale se dusera a face scire Reginei, carea esindu inainte cu omisicare de inla-intru vederata pan' la usi'a Camarei regali, recuprinse in bracia pre augustulu ei sponsu. MM. loru remasera singure pre vre o cateva minute. Candu ele se aratara denou, fisionomi'ale erá radiosa, si indreptara catra D. Brunelli si mai cu alegere catra generariulu Narvaez cuvente, ce s'aru poté numí de multiemita, de nu aru fi esite

dein buze regesei. Regin'a Maria Christina sosi adi demanétia la 5 ore, cu ducele de Rianzarès, for'alta suita de catu un domesticu... Se dice, ca Regin'a Isabela n'a sciutu de catu eri-séra, ca Regin'a mama-sa va se sosésca intr'a cea nopte.“

Totu acela'si scrie dein 3: 15 oct., Regin'a-mama sosi adi la patru ore demaneti'a si dupa ce pucinelu se repausá, merse la august'a sa fia, ce o asteptá cu ne astemperu, si o cuprinse in bracia si cu o erumpere si teneretia, ce o marturiseau lacremele de bucuria ce versá. Regin'a cu mama-sa si cu regele trecura in camar'a regale, unde petrecura ca trei ore... Pucinu dupa aceea regin'a-mama lasá pre augustii sei fii, si se intorse dupa a mieidia - di se prandiésca cu MM. loru.— „Acele evenemente dein urma, díce Heraldó, au redusú fericirea in palatiu, unde acum imperatiescu cordialetatea si bucuri'a cea mai sincera. Famili'a augusta, pre carea repausa tote asteptarile nostre, si-recuperá totu repausulu si asiedierea a caria pierde o plangeamu. Nu scimu déca ochii nu ne insiela, ci noi nu vedemu neci un motivu de temutu, cá acestu statu ferice al lucruriloru nu va se dureze multu.“—Espágho-lu-lu adauge: Regin'a Isabela si mama-sa versara lacreme de bucuria revedidenduse... Dupa ce Regin'a Isabela si mama-sa petrecura ca o ora impreuna, fúchiamatu regele Don Franciscu si duces'a de Serra, si famili'a regale remase reádunata pana sér'a... Tota lumea marturisesce cá intrevederea reginei Isabela si a mame-sa a fostu pre cordiale, si ca M. S. aratá in mai multe restempuri tota multiemirea de a vedé pre mama-sa. Esplicari amicali avura între sponsii regali inaintea Mariei-Crestine... Se graesce de scimbári, ce se gatescu, intru personalulu palatiului.

Madrid, 5: 17 oct. Regin'a si Regele esira astadi impreuna in caruti'a, ducunduse a fericitá pre infantea Dona Teresa duces'a de Sessa.

M U S U R U S.

UN Correspondente in Gaz. de A. scrie:

Constantinopole, 5 oct. Cu buna certatúnea D. V., noi aici stútem in sentíri si fapte cu totulu turcobizantini. A amá pre inimici, precum demanda crestineloru, Cartea lorú, inca n'amu ajunsu a ne poté laudá, ci socotimu, cá a fi derepti catra adversarii sei de o cam data inca ar fi destulu. Macar'ca dar' acum rapausatulu Jon Coletti multa smentéla dedése cu portarea lui Curtei imperatesci dela resaritu, si alesu in cele dein urma siesa luni ale vietiei sale preste mesura pucinu s'a ingrigitu a amblá in voi'a M. Sale cei bizantine, talentele inse preeminenti si proprietatile de omu de Statu ale acestni (dupa ideile turcesci) resculatu Metzovo-Romanu *) totudeaun'a fura aici pretiuite si recunoscute intru deplenu lor merit. Chiaru si laud'a entusiastica,

*) Metzovo e un opidu romanescu aproape de Janna in Albania. Correspondentele vre a da se intielega, cá Coletti ar fi fostu Metiovanu, ci altii-lu dícu a fi fostu dein Seraculu, totu opidu romanescu dein acel'asi ténutu (Org. nr. XLI, p. 225). Vedi Leake Researches in Greece, p. 372, unde intre altele díce: „inthe district of Joánnina, are Metzovo, Serráku, and Kalarites, the largest of all the Vlaxhiote settlements:— adeca: in districtulu Janine Metiovo, Seracu, si Calarita, sunt cele mai mari asiediamente romanesci. La acesta carté ne vomu mai intorce.

*) Ulitia in limb'a ispana se díce c a l l e, ce si noi potemu.

ce nu de multu in foinlu D. V. ati temaiatu geniulu acestui barbatu, dein partea noastra intru nemica s'a trasu la indoela, numai catu drept'a mesura a lucrurilor cere a insemna ceva si de barbatulu, al caruia nume in istoria uritosei intemplari dein 15 Jan. e nedespartitu legatu de al lui Coletti, si impreuna cu elu e inscrisu in cartea miciloru cause si mariloru efecte. Precum pretutendenea asia si aici si porta joculu spiritulu de partida europenescu, si graesce de Constantinu Mussurus ca de un omu nou, ca de un misielu productiu, inaltiatu prein rele maestrii dein cea mai de giosu sorte a suburbiulu bizantinu, a caruia productivitate in proditioni si intrige, er' de alta parte deplena despoiare de virtuti cetatiane si de adeverata nobilitate a semtiriloru, se credu de proverbii in Europa. Adeveratu ca, asi deduce originea pana la turmele pretoriane, carele subtu Septimiu Severu pela midiloculu seclului III dupa Chr. in Roma s'au desfacutu, si ca colonisti s'au straplantatu ia Pindu si in Iliricu *), C. Musurus nu pote, inse omu numai de eri, precum pe la D. V. credu, totu inca nu e.

Pre tempulu imperatulu bizantinu Alexiu Comnenu, a caruia fia Anna a scrisu o carte despre faptele tatani-scu, si deodata despre antaia aratare a Curutiloru subtu Godefridu de Bouillon la bosporu (1096), insula Creta spre mai buna apararea a auctoritatei suprane se desparti in diece districte feudali, si aceste districte la atati patricii dein Constantinopole se impartira intru posesiune ereditaria. De intre acesti diece baroni feudali bizantini, straplantati in Creta, unulu se numea Leo Mussurus. Acesta e cea mai vechia memoria, intarita pre chartii incredentiate, de vita Musuriloru.

Dupa respireca monarchiei romane-orientali prein cavalerii occidentali la inceputulu seclului XIII (1204), insula Creta, dupa cum se scie, se adause la posesiunile Venetiei, intr'a caria legatura a si remasu pan'la capetulu seclului XVII. Antaia lucrare, ce intreprinsera noii domnitori spre securizarea domniei lor, fu confiscatur'a investiturei Comnensesi si alungarea celor diece posesori feudali bizantini, intr'a carora locu togm'a atatia venetiani urmara. Subtu atari impregiurari familia lui Musurus se intorse erasi la Bizantiu, si cerca mai antaiu a se intogmi cu noii domnitori. Dein acea mare mosia teritoriale, ce avuse in Creta, stralucita republicana lu lasa de catu o mica bucatura de locu, care Musurescii dela tata la fiu pan'astadi necurmatu-lu ereditara. Familiele bizantine, precum se scie, sunt traitorie, si o esistencia de siepte sute de ani inca si la cei mai superbi nobili ai occidentelu ar pote fi 'respectabile', de nu chiaru vrednica de pismuitu. Musurescii, dupa aloru tactica peculiarie, fura totu deaun'a plecati si credentiosi acelor'a, carii in Constantinopole aveau poterea amana. Asta aplecatiune ajuta familiei Musurus prein tote revolutiunile pana astadi. Chiaru si marea catastrofa grecesca dein 1453, afora de locuentia in cetatea-vechia, nule puse in periclu de catu averea misicatioasa sii astrinse ase stramuta in suburbiulu Fanar, unde si fortun'a dein 1821, dein bune cause, ii lasa neatinsi. Dela a. 1218 incependu, familia Mussurus, dein parenti in nepoti, a vietuitu necurmatu totu in Bizantiu.

*) Adeca ca Coletti, aludienduse la originea lui Romana-romana.

Subtu papa Len X (1512-1521) un Marco Musurus ajunsese ca poeta la renume, si scimbà, ca mainainte Besarion, trasu de ambitiune ierarchica, dogmele baserecei grecesci cu ale cei latinesci. Castigulu trecerei fu mitra archiepiscopesca de Monembasia, carea pre atunci inca era in mana Venetianiloru. Ci acesta inaltiare nu stempera dein destulu setea dupa marime beserecesca. Marco Musurus cadiu in bol'a dorulu de purpura, si mori de amaru ca n'a ajunsu doritulu scopu.

(Va urma.)

Notitia Literaria.

Amatoriloru de literatur'a historico-baserecesca facemu cunoscutu, dupa insasi dorirea premeritatulu Autoriu, o carte, carea precum alt'a dela acelasi autoriu, 'Codex diplomaticus Hungariae ecclesiasticus et civilis' va sei adauga la imortalitatea numelui castigata intru multe carari literarie, pre care cu atat'a lauda a porcesu pan' la adunci betranetie.

Cartea acesta a esitu de curundu subtutitulu:

JVRIVM AC LIBERTATVM
RELIGIONIS ET ECCLESIAE CATHOLICAE
IN REGNO HVNGARIAE PARTIBVSQVE ADNEXIS
CODICILLUS DIPLOMATICUS.

SCRIPSIT

GEORGIUS FEJÉR,

Ad Universitatem R. Pestanam Bibliothecarius emeritus, C. E. W. L. R. Canonicus. Budaë, 1847, (in 4. cole 77, pretiulu pre chart. ordin. 4 fl. pre vel. 5 fl. c. m.)

Documentele ce cuprinde acesta carte Diplomatica, dupa scar'a dela inceputulu cartei, sunt cu totul 326, intre carele unele, ce se atingu, nu numai de basereca grecesca preste totu, unita si ne unita, ci si mai alesu de a romaniloru dein Transilvania. Noi, ceremu numai a se lua amente la numerii 168, 169, 170, 181, 225, 238, 255, 286, 288, 302, 303 si dein apendice numerii trei de antaiu; de intre care pre celu antaiu vomu comunica intru numerulu venitoriu in Suplementu.

Durerea noastra e numai, ca unele diplomate mai interesanti de ale nostre, necunoscute pote autoriulu, remasera afora dein acesta adunare, unde cu atat'a dreptate merita asi asa locu, fora de ase pote spera o alta ocaziune in curundu asia buna pentru a veni intru cunoscen tia unui publicu mai mare. Pote fi, ca scurta rea tempulu, intr'a caruia termini trebuì se esa, impiedeca pre autoriu, de a cere impartasire de documente dela diecesile respective, ce poteau se sierbesca spre scopulu propusu: cunoscerea drepturiloru baserecei catolice.

Cu tote acestea, cartea meriteza a fi imbracisata cu ambe manule, si a fi cercata pan' a nu trece dein comerciulu negociatorescu, precum s'a templatu cu 'Codex diplomaticus' ce mai susu amu atensu.

Inscientiare.

Suscrietiloru la chronicele Sincai-Kleini-ane, se face pre in acest'a cunoscutu, cum ca Sarcin'a V a sositu aici, si sunt rogati a si redica dela respectivele locuri. — Dupa inscientiari directe, inscientiamu inca, cum ca Sarcin'a VI inca a esitu de suptu prelu, si va sosi aici catu mai curundu.

D U M N E D I E U.

(Capetu)

Ateismulu afectatu la aristocrati si cei de frunte, la barbatii, carii gubernéza statulu, e nebuni'a cea mai necuprinsa. Unde se face o data cunoscutu, cum că domnitorii si ajutorii loru nu credu in Dumnedieu, acolo supusii potu fi asia intiepti, ca prein a loru credentia in Dumnedieu se nu se socotésca impedeati de a scutura un jugu, ce in numele lui s'a pusu asuprale? Déca cei mai mari nu cunosc asuprasi pre nime ne mai inaltu, carele se marginésca a loru spontaneitate: se ée séma, ca nu cumva orecandu si poporulu se ése deintre marginile sale!—Edificiulu statului, de va se fia statoriu, trebue se aiba religiunea de fundamentu; acést'a adeveresce intrég'a istoria. Unde fric'a lui Dumnedieu nu infrenéza patem'a, acolo tota ostenél'a e indesiertu de ai impiedecá erumperea. Nu e cu potentia, ca se inflorésca bun'a fortuna a poporului, unde cei ce au puterea in mana ingiosescu religiunea, se fia ea jucarea cuventiei, si unde politic'a se pretiuesce mai pre susu de catu moral'a. Tronulu neci odata sta, coron'a neci odata repáusa pre temeiu mai tare, de catu subtu garanti'a unui poporu cu fric'a lui Dumnedieu. De petrunde odata necredenti'a intre poporu, atunci se deschide drumu la anarchia si nemica e mai multu in stare de a retiené cursulu stricatiunei, carea va rapí cu sine pre domnitoriu si pre poporu. Nu ar crede omulu, déca nu ar stá buna istori'a, cumcá o data un rege, cu connumele Mare, Ludovicu XIV judecá, că ar trebui se se pedepsésca mai tare unulu, carele se departá dela o parere scolástica de atunci, de catu, carele nu crede in Dumnedieu. O data intru al seu zelu spre ortodoxia voca se depuna pre unulu dein ai sei barbati de curte pentru că erá Jansenistu; inse numai de catu a intorsu spre bine desgrati'a regelui intrevorbirea: Cum pote fi acelu barbatu Jansenistu, candu elu nu crede neci un Dumnedieu?—Décai asia, respunse monarculu cu recéla aristocrateca, pote remané pre locusi. Acestu domnitoriu, starea ingiosita a relegiunei in curtea sa nu o potú aretá mai chiaru. Urmárilé triste se desvelira mai tardiu. (In revolutiunea francesca.)

Se nu se mire cineva de un fenomenu ca acést'a! Necredenti'a mai pucinu fiic'a tempului de catu a locului, deintru inceputu locuea in curti, pre cum si in cetatile mari. Intrarea ei e firésca; unde omenii asia tare se arunca in braziale moletatei, acolo credenti'a in Dumnedieu se afla a fi sarcina. Rol'a unui ne credentiosu o éau asuprasi mai pucinu dein principia, de catu dein ignorantia aristocrateca seau vanitate usiurea. Ne credenti'a se face lucru de moda. Inse de ci vine éra, că necredentiosu de accia in urma, dupa ce prein escesuri varie se enervara, se reintorcu totusi la credenti'a muta, adeseori si la superstetiune. Éi atunci sémena cu arburii fora radecina, carii se clatescu in ventu: ei astadi cu selavésca desperare saruta ce calcara eri in petiore; ei se pléca astadi umiliti inaintea preutului, carele numai eri erá obiectulu nerusinatei loru batjocuri; ei tremura astadi inaintea diavolului, dupa ce eri nu voira a sci ceva despre Dumnediu.

Intr'aceea nu se pote negá, că ore candu cu infruntarea áteismului se faceau multe necu-

venentie. Erau tempuri, candu fora socotéla toti se chiámau ateisti, carii aveau anima de a cuge-tá singuri. Dein aste tempuri s'a pastratu proverbiulu: ubi tres medici, ibi duo athei. Teologii rigurosi nu poteau suferi, déca incumetá cineva se caute impregiuru in tempulu naturei, si socoteau, că implenescu detorentia santa, déca asupra unoru ca acestia si-voru reshuná, se sentia. Invetiati, carii rezultatele cercetariloru sale nu le au pusu in armonia strinsa cu credenti'a baserecésca, fura insemnati cu numele de ereticu, seau si ateistu.—

Eu numi pociu cugetá vre un ateistu dein convingere, pentru că de convingere se tienu argumente solide, de carei lipsescu. Bine, că se afla omeni, carii atatu de giosu stau, catu despre Dumnedieu nu sci nemica; inse un negatoriu de Dumnedieu dein convingere, marturisescu, cămi remane simi va remané o chimera. Ateistulu sesi puna intrebarea, că cum a ajunsu la idealele unei Dumnedeiimi, ce elu néga?—Ore nu e absurdu a negá icon'a originare dela copia?—Ce orbire! Dumnedieu in animai radicá un altariu de amore caldurosa si insufletita; aceea arde de ferbentele doru spre celu eternu, si elu in contra acestui indemn al animei sale, incumeta totasi a negá estenti'a eternului si ne marginitului ferbente doritu!?!—

Pentru estenti'a lui Dumnedieu vorbescu tote in noi si afora de noi: Eu sunt; asia dar' este ceva dein eternitate. Noi avemu ratiune: asia dar' este si o fientia in eternu rationale. Este o alegere: asia dar' este un domnu, carele lucra dupa asa voie. Este in noi o santa legemoralé, ce nu ne annu datu noi; cauta dar' se acceptámu o fientia mai inalta, carea asiediá legea acést'a in natur'a nostra. Noi sentimu in noi inalta chiamare, ca se fimu buni si vertuosi deiu dí ce merge, chiamarea acesta trebue dar' se ne vina dela o fientia, carea e mai mare de catu noi. Ratiunea nostra ne dice, că vertutea ne dá dreptu spre fericitate; trebue dar' se fia un Dumnediu, carele se ne impartiésca asta fericire. Nu mai pucinu chiaru si vertosu spre fedea acesta ne indrépta o cercare cu luare a mente a universului infrumsetiatu cu intogmiri plene de intieptiune si ordu. Neci o lumina se aprinde numai de sine, neci un capu-de-lucru nu se nasce dein intemplare, si ne mesuratulu universu, sorele maiestatecu, si pamentulu cu productele sale puterearu se fia un jocu al intemplarei!—

Cauta in susu, omule! spre ceriu, pre care mii de lumi flacaréza, si apoi cauta si spre pamentu cu luare a mente impregiurulu teu; au este scrisoria, carea se arate mai chiaru estenti'a lui Dumnedieu? Poti tu pretende argumente mai pre largu?

Carele se indoiesce de estentia lui Dumnedieu, acél'a nu cuprinde neci estenti'a sa, si ne aperatu trebue se se pérda in labirintulu lumei; pre undos'a mare a vietiei i lipsescu angri'a, ca se se pota sustiené.—

Lauda credentiei in Dumnedieu!—preste lume si tempu ea inaltia anim'a. Radicandune dein o de-facie pléna de grigi, aflaramu in ea o stanca, de carea ne potemu radimá cu incredentiare. Se se cutremure pamentulu; pacea si bun'a fortuna se para a fi scose dein titinele loru; binele insiloru particulari se fia amenitiata de viforele relei fortune: gubernéza un Dumnedieu, si va guberná; au cerese mai multu, ca cele mai

dein urma resturi a infricosiarei noastre se se resfire ca norii ici si colo spendiurati de lucea soarelui?—Unde neci un ochiu omenescu nu vede ajutoriu; unde suatulu bunu e iadesiertu; unde toate mediulocele sunt exhaurite: in fedea in Dumnedieu se radica braciulu mantuirei; lipinduse omulu de ea, nu se pote cufundã in torente—povoiulu—rapitoriu. Animatu fiendu elu de fedea in Dumnedieu, carea neci odata nu se clatesce, nu se teme de planurile omeniloru tiesute asupra, nu de joculu intemplarei, nu de poterea sortei, nu de venitoriulu amenitiatoriu: caci scie, cumcã celu ce despune preste omeni si intemplare, preste sorte si venitoriu, nusi va retrage manã dela densulu. Inca si in cea mai aspra ora de tentatiune si-pastrãza a sa incredentiare in Dumnedieu; ne desperatu si-tiene prevederea, deca se scola viforu impregiurui; si in selbateculu jocu a undeloru, candu elu numai pote apãcã vre o scanduritia, cu carea se scape dein naufragiu, in pruncesca incredentiare cu braciule amorei imbracisicãza elu pre Dumnedieu, pre parentele seu.

Numai prein fedea in Dumnedieu ni se face cu potentia, ca dein intunecosele labirinturi a vietiei se aflãmu oesire sicura, si in contra poterei piedeceloru, ce ne stau in drumu, se nesuim in susu. Fora asta fede fia carele sãmena cu un peregrinu, carele in nopte intunecosa in oselba dẽsa sia perdutu drumulu, si la tota pasirea inainte se crucicãza de frica, se nu cadia in manã rapitoriloru. Nopte negra jace preste fiacarele, al carui spiritu nu eluminatu de lucea fedei acestia.

ARTICULI DE LEGE URBARIALI.

(Urmare)

§. 5. Decimas, aut ubi in usu essent, nonas, quivis subditus de sua procreatione, ad locum per dominium terrestre, in ipso procreationis territorio designandum, conveyere tenetur; quodsi vero horreum domini terrestris pro illa possessione exstructum, ultra limites loci procreationis esset situm, tunc subditi suas decimas vel nonas ad talia etiam horrea conveyere obligantur, vectura ultra limites territorii facta in ordinariam robottam imputanda.

§. 6. Ubi subditi decimas vel nonas sive ex contractu seu vero ex longaevu, humanam memoriam excedente usu, quotannis pecunia vel certa grani puri quantitate, vel vero aliqua dominalis praestationis specie vel denique alio quocunque modo redimere consueverunt, ibi receptus usus porro quoque retinendus erit. Talibus autem in locis, in quibus immemoriali a tempore decimae vel nonae desumptae non fuissent, tempore introductionis urbarii status anno 1819—20 occasione conscriptionis urbarialis compertus erit redendus; dominis terrestribus circa omnes subactos casus facultate praetensum formandum jus, ordinaria jure relicta.

§. 7. Ubi decimas, nonas, vel ubi in usu essent, subditi, cum interventu convenienter poterunt.

§. 8. In locis, in quibus a vino vel ubi in usu essent, nonae, in illa qua ipsa procreatio mensurata est, exigantur mensura.

§. 9. Ab ovibus, agnellis, haedis, porcellis et apum alvearibus decimas ubi haec in usu

fuissent, de hinc etiam subditi dominis suis terrestribus praestare tenentur, observato quoad agnelos, haedos, porcellos et apum alvearia eo, quod si decennarium numerum non adaequarent, subditus pro singulo agnello 4 xfros, haedo 3 xf., porcello 4 xf. et apum alveari 6 xfros domino terrestri solvere teneatur.

§. 10. Praescriptum hujus articuli ad terram siculicam, in qua videlicet juxta leges patrias decimae locum obtinere non possunt, haud extenditur; sedibus siculicalibus penes usum hucdum vigentem permanentibus.

ARTICULUS VI. De minoribus praestationibus urbarialibus.

§. 1. Quilibet integrae sessionis colonus, domino suo terrestri per annum praestabit: duas gallinas, duos pullos, et duodecim ova, colonis in salvo relicto, praestationes has cum 30 xfris m. conv. redimere.

§. 2. Longa vectura pro futuro penitus abrogata, in vicem hujus, integrae sessionis colonus duos, et mediae sessionis unum diem jugalem ad arandum tamen non convertibilem praestabunt: coloni ad peragendas in eorundem robottas semper imputandas vecturas, ad distantiam octo milliaria excedentem, compelli non possunt; diebus in itinere insumtis, in ordinarias eorundem robottas semper imputatis.

§. 3. Subditi beneficio lignationis provisus, et quidem colonus in sensu art. II. a singula integra sessione, e sylvia per dominium terrestre, nunquam tamen ultra distantiam duorum milliaria, a loco habitationis coloni metiendam designanda, unam lignorum orgiam, intra ambitum domini nunquam ultra distantiam duorum mil., a loco deseccionis lignorum usque locum deconectionis currus, computandam, conveyere, ac in eadem praescripta mensura collocare; a media autem sessione, dimidiam orgiam pariter conveyere et collocare obligantur;—et inquilini singulative, mediam orgiam consecrare tenentur. Domino tamen terrestri licitum erit, loco deveccionis unius orgiae lignorum, unum diem jugalis, et loco conseccionis dimidiae orgiae lignorum, unum diem manualis robottae desumere.

§. 4. A subditis, ultra sessionale constitutum, cum 200 II orgiarum capacitatis fundo ad procreationem cannabis deservituro, per dominos terrestres provisus, iisdem dominis terrestribus liberum erit e procreato cannabe vel lino decimam in natura, seu vero e dominalibus cannabibus, vel lino 6 librarum filaturam exigere; minoribus vel majoribus similibus fundis provisus autem superioribus proportionatam praestationem suppeditabunt.

ARTICULUS VII. De contractibus urbarialibus.

§. 1. Ubi subditi vi contractuum antiquorum vel ex longaevu usu gravioribus, quam praesenti urbario praescribuntur praestationibus obnoxii essent, ibi servitia et praestationes, ad mensuram praesente in urbario defixam erunt reducendae; ubi vero, ex privilegio, antiquo contractibus vel 60 annorum ex usu, similia servitia et praestationes, praesente in urbario defixa mensura priori in mensura fuissent continuo desumptae, ubi talia privilegia, contractus et usus, nisi domini terrestres et coloni mutuo consensu ab illis resilire vellent, porro quoque retineantur.

(Va urmã)